

РЕЦЕНЗІЯ

на навчальний посібник «ТУБЕРКУЛЬОЗ, ВІЛ-ІНФЕКЦІЯ/СНІД» за ред. член-кор. НАМН України, проф. В. Ф. Москаленка, проф. Р. Г. Процюка. – Київ: Медицина, 2009 – 424 с.

У навчальному посібнику викладено сучасні проблеми туберкульозу, ВІЛ-інфекції/СНІДу, що є у світі та в Україні, історичні відомості вчення про туберкульоз, ВІЛ-інфекцію/СНІД, епідеміологію, етіологію, патогенез цих захворювань. Сформульовано загальні принципи діагностики і лікування від туберкульозу, ВІЛ-інфекції/СНІДу. Наведено дані з питань профілактики туберкульозу, ВІЛ-інфекції/СНІДу. Висвітлено особливості перебігу туберкульозу у ВІЛ-інфікованих та хворих на СНІД.

На початку III тисячоліття глобальною проблемою у світі стало значне зростання захворюваності на туберкульоз (ТБ) та епідемія синдрому набутого імунodefіциту (СНІД), а за останні роки – і наркоманії серед молоді, яка зумовила вибухове розповсюдження вірусу імунodefіциту людини (ВІЛ).

У глобальному вимірі туберкульоз залишається провідною причиною смерті дорослого населення у структурі смертності серед інфекційних хвороб у цілому, який уражає, головним чином, молодих людей (20 – 45 років) найбільш репродуктивного та працездатного віку.

Актуальність проблеми туберкульозу у ВІЛ – інфікованих та хворих на СНІД у світі стала очевидною з кінця 80-х – початку 90-х років ХХ століття. Фахівці центру з контролю за хворобами в США вже у 1992 р. визначили ураження населення на СНІД і туберкульоз як епідемію.

ТБ та ВІЛ/СНІД є глобальними проблемами суспільної охорони здоров'я, до того ж, вони значною мірою взаємопов'язані. ТБ є головною причиною смерті серед людей, що живуть із ВІЛ/СНІДом (ЛЖВС). ВІЛ є фактором, що сприяє епідемії ТБ в країнах з високою розповсюдженістю ВІЛ-інфекції.

Взаємодія між ТБ та ВІЛ-інфекцією визначає особливості підходу до ТБ у ВІЛ-інфікованих. ВІЛ-інфекція, що не лікується, сприяє прогресуванню імунodefіциту, на фоні якого розвиваються різні інфекції, у тому числі й ТБ. У районах із широким розповсюдженням ВІЛ-інфекції ТБ є провідною причиною непрацездатності та смертності.

На жаль, лікарі, особливо загальної лікувальної мережі, недостатньо обізнані в питаннях діагностики, клініки та профілактики туберкульозу, ВІЛ-інфекції, СНІДу. У поліклініках і стаціонарах для дорослих і дітей не виконується діагностичний мінімум обстеження на туберкульоз, ВІЛ-інфекцію та СНІД, що призводить до несвоєчасного виявлення хворих. Лікарі недержавних лікувально-профілактичних закладів взагалі не проводять профілактичних оглядів на туберкульоз, ВІЛ-інфекцію та СНІД. До того ж, такі заклади не мають рентгенологічного обладнання, відповідних тест-систем.

В сучасних умовах поглиблення епідемії туберкульозу, ВІЛ-інфекції та СНІДу в Україні, об'єктивна та своєчасна інформація основних епідеміологічних показників, стану діяльності фтизіатричної служби та мережі спеціалізованих закладів боротьби з ВІЛ/СНІДом та інших лікувально-профілактичних закладів необхідна для прийняття рішень на всіх рівнях влади для забезпечення контролю та протидії епідемії туберкульозу, ВІЛ/СНІДу.

У навчальному посібнику наведено найновіші загальні відомості про туберкульоз, ВІЛ-інфекцію/СНІД, на сучасному науковому рівні викладено основні питання етіології, епідеміо-

логії, патогенезу, клініки, діагностики, лікування і профілактики туберкульозу, ВІЛ-інфекції/СНІДу. Великої уваги надано ранній діагностиці та опорним симптомам клінічної діагностики цих двох інфекцій. Подано інформацію про особливості перебігу туберкульозу у ВІЛ-інфікованих на різних стадіях захворювання. Навчальний посібник складається з дев'яти розділів.

У першому розділі подано сучасне розуміння понять туберкульозу, історія розвитку фтизіатрії, розглянуто питання епідеміології, етіології, патогенезу, сучасні принципи і вимоги до своєчасного виявлення туберкульозу. Надана клінічна класифікація туберкульозу на основі якої в подальшому описані клініко-рентгенологічні прояви різних клінічних форм легеневого та позалегеневого туберкульозу, надана характеристика туберкульозного процесу, звернено увагу на особливе значення в клініці формулювання нозологічного діагнозу.

У другому розділі розглядаються сучасні проблеми ВІЛ-інфекції та СНІДу, історія ВІЛ/СНІДу, питання епідеміології, етіології, патогенезу, методи діагностики ВІЛ-інфекції/СНІДу, надана клінічна класифікація ВІЛ-інфекції, дано відповідну оцінку лабораторним методам діагностики, в тому числі найновішим.

Ураженню органів і систем у хворих із ВІЛ-інфекцією та СНІДом присвячений третій розділ.

Четвертий та п'ятий розділи присвячені поєднанню туберкульозу, ВІЛ-інфекції/СНІДу, та особливостям перебігу туберкульозу у ВІЛ-інфікованих та хворих на СНІД.

Крім передбачених програмою подано у шостому розділі інформацію про атипові мікобактеріози у хворих на СНІД, які найчастіше зустрічаються.

У сьомому розділі колективом авторів наведені сучасні стандарти лікування хворих на туберкульоз, ВІЛ-інфекції та СНІД, а також при поєднанні туберкульозу з ВІЛ/СНІДом. Надана характеристика антимікобактеріальних та антиретровірусних препаратів, режими хіміотерапії різних категорій хворих на туберкульоз та режими антиретровірусної терапії в залежності від стадії ВІЛ/СНІДу, прояви непереносимості антимікобактеріальних та антиретровірусних препаратів й методи її усунення, найкращі комбінації препаратів при поєднаній патології туберкульозу/ВІЛ/СНІДу.

У восьмому розділі суттєву увагу автори приділяють питанням загальної і специфічної профілактики туберкульозу, ВІЛ-інфекції/СНІДу – розглянуті показання й протипоказання до вакцинації та ревакцинації БЦЖ, контроль за розвитком поствакцинальних змін, санітарна профілактика туберкульозу та ВІЛ/СНІДу; хіміопротифілактика туберкульозу, найважливіші заходи в епідеміологічних осередках, особливу увагу приділено хіміопротифілактиці туберкульозу у ВІЛ-інфікованих та хворих на СНІД.

У дев'ятому розділі наведені завдання для тестового контролю, що значно покращить засвоєння викладеного матеріалу.

Всебічний аналіз матеріалу, викладеного у навчальному посібнику, свідчить, що для його підготовки були використані та узагальнені дані сучасної вітчизняної і зарубіжної наукової літератури з питань діагностики і лікування туберкульозу та

ВІЛ/СНІДу. Видання ілюстроване багатьма таблицями, рисунками, які значно покращують засвоєння викладеного матеріалу. Ілюстративний матеріал в основному є результатом власних клінічних спостережень авторів. В кінці кожного підрозділу посібника наведені контрольні запитання.

У навчальному посібнику не знайдено суттєвих недоліків. Він написаний літературною мовою, легко читається та є значним вкладом у вітчизняну медицину. Велику творчу роботу проведено з опрацювання української медичної термінології.

Навчальний посібник розрахований, в першу чергу, для студентів вищих медичних навчальних закладів України III–IV рівнів акредитації, медичних працівників різного фаху, що працюють у лікувально-профілактичних закладах різної форми власності, лікарів-фтизіатрів, пульмонологів, інфекціоністів з проблем ВІЛ/СНІДу, терапевтів, педіатрів, лікарів загальної

практики – сімейної медицини, лікарів-інтернів, слухачів курсів післядипломної освіти.

Мета – ознайомити лікарів різних спеціальностей і студентів із сучасними методами, профілактики, діагностики та лікування туберкульозу, ВІЛ-інфекції та СНІДу. Слід відмітити, що перший Всеукраїнський конкурс видань для вищих навчальних закладів «Університетська книга–2010» нагородив дипломом авторський колектив за видання за редакцією В.Ф. Москаленко, Р.Г. Процюка «Туберкульоз, ВІЛ-інфекція/СНІД» (видавництво «Медицина», м. Київ), що посіло перше місце у номінації «Краще навчальне видання з медицини». Безумовно посібник «Туберкульоз, ВІЛ-інфекція/СНІД» за своїм змістом і обсягом матеріалу, а також значенням для охорони здоров'я населення може претендувати на висування на Державну премію України.

І.Г. Ільницький

*Завідувач кафедри фтизіатрії і пульмонології
Львівського національного медичного університету
імені Данила Галицького,
заслужений діяч науки і техніки України,
доктор медичних наук, професор*